

DJURENS VÄRLD

Svenska Djurskyddsföreningens medlemstidning | Nr 3 2024

Mjölkbönder och forskare:

Lås inte in korna!

Sämre djurskyddskontroll

när resurserna minskar

Veterinärer utan gränser-Sverige

med stöd från SDF i Ukraina

I Skåne och Västergötland finns världens enda populationer av kronhjortens först beskrivna underart som inte är genetiskt uppblandad. Underarten är klassad som Nära hotad (NT) enligt 2020 års rödlista för hotade arter.

Text: Louise Cederlöf

När Artdatabankens första rödlista kom ut år 2000 bedömdes denna underart av kronhjort, en genetiskt intakt restpopulation av det ursprungliga svenska kronviltet, som Starkt hotad (EN). 2005 hamnade den i den lägre kategorin Sårbar (VU) för att sedan 2010 ligga konstant på Nära hotad (NT). Att den ligger kvar på samma bedömning beror inte på att det finns för få till antalet – uppskattningsvis finns 4700-6200 reproduktiva individer – utan på den stora risken för hybridisering med kronvilt av annan genetisk bakgrund.

Hybridisering utgör det absolut största hotet men även felaktig jakt, enligt Artdatabanken. Kronhjort har låg reproduktion, låg spridningsbenägenhet och hjortarna blir inte fullvuxna förrän vid hög ålder. Detta gör dem sammantaget mycket känsliga för felaktig avskjutning. I regel skjuts för många handjur vilket leder till för

få hjortar, och en för låg medelålder bland dessa.

Kronhjorten är efter älg det största hjortdjuret i Sverige. Brunsten och parningstiden är från slutet av augusti till början av oktober. Hjortens bröl, en styrkedemonstration till för att mota bort konkurrerande hjortar och attrahera hindar, kan höras på sex kilometers håll. Med åren utvecklas hos hjortarna en väl förgrenad hornkrona med tio till 18 taggar. Hindarna blir könsmogna vid ett års ålder men får ofta sin första kalv när hon är tre år. Hinden är efter parning dräktig i 240-262 dygn och föder sin kalv i maj-juni. ■

Fakta kronhjort (*Cervus elaphus elaphus*)

Ordning: Partåiga hovdjur

Familj: Hjortdjur

Storlek: 160-250 cm lång, mankhöjd 95-150 cm

Vikt: 120-255 kg

Föda: Gräs, ljung, bärris, bark, odlade grödor m.m.

Livslängd: 15-20 år

Källor: SLU Artdatabanken

Innehåll

- 04 Aktuellt på djurskyddsfronten
- 06 Reportage – Mjölkbönder för beteskrav
- 10 Samarbete för Ukraina
- 12 Reportage – Färre djurskyddskontroller
- 16 SDF tipsar – Hjälp igelkottarna
- 17 Gåvotack
- 18 Barnens sida – Holly & råttorna
- 19 Korsord
- 20 På spaning i naturen – Vilka överlever?

Bli medlem

Ett medlemskap i Svenska Djurskyddsföreningen innebär att du är en röst för djuren.

Medlemsavgift för 2024: 200 kronor.

Ungdom t.o.m. 18 år: 100 kronor.

Årsbetalande juridisk person: 1 500 kronor.

Stödjande medlem: 100 kronor.

**Betalning sker till plusgirokonto 55 99 85-7
märk betalningen med namn och adress.**

Djurens Värld nr 3 2024

Medlemstidning för Svenska Djurskyddsföreningen. Utkommer med fyra nummer per år.

Ansvarig utgivare

Lillemor Wodmar

Redaktör

Louise Cederlöf

Formgivning

Stjärntryck, Stockholm

E-post

djurensvarld@djurskydd.org

Kommunikationsstrategi

JCW Hållbar Kommunikation

Redaktionskommitté

Louise Cederlöf
Linda Devine
Niklas Lundberg
Lillemor Woodmar

Tryckeri

Stjärntryck, Stockholm

ISSN

0291-1545 (Print)
2004-9676 (Online)

Omslagsfoto

Mostphotos

Foto

Mostphotos om inget annat anges.

Djurens Värld trycks på miljövänligt papper.

Kontakta Svenska Djurskyddsföreningen

Besöksadress:
Sandsborgsvägen 55,
122 33 Enskede

Expeditionstid, måndag–torsdag: 09.00-15.00.
Lunchstängt: 11.30-12.30.
Expeditionstid, fredag: 09.00-13.00.

Telefon: 08-783 03 68
Hemsida: www.djurskydd.org
E-post: info@djurskydd.org

Kära medlemmar,

Lagom till hösten kommer vi i detta nummer med tips om hur du kan hjälpa den hotade igelkotten att överleva vintern. Vintern är en svår tid för igelkotten och dödligheten kan vara så hög som 25-40 procent. Genom att bygga eller köpa ett litet hus kan du hjälpa detta charmiga nyttodjur som väljer att leva vid vår sida.

Snart kommer vintern till det krigshärjade Ukraina där nya attacker mot bland annat elnäten riskerar göra denna vinter extra hård. Svenska Djurskyddsföreningen fortsätter under 2024 att dubbla alla pengar vi får in för att hjälpa djuren. I artikeln på sidan tio kan du läsa om hur dessa pengar, genom Veterinärer utan gränser - Sverige, används för att göra långsiktiga hjälpaktioner.

Ett nytt uppmärksammat ämne gäller fiskarna som vi ofta glömmer då de bokstavligen bor under ytan. En ny studie som gjorts i samarbete mellan näringslivet, forskare och djurskyddsexperter visar hur sillen som trålas i Nordsjön utsätts för fruktansvärda lidanden. Det finns nu förhoppningar om att studien kan användas för att minska lidandet för de miljontals ton fiskar som årligen tas upp ur vattnet.

På tal om djur vi inte ser visar rapporter från Jordbruksverket att endast en tiondel av försöksdjursverksamheter hade en djurskyddskontroll 2023. Detta trots att det finns tydliga beslut från EU om att minst 30 procent av dessa verksamheter ska kontrolleras årligen. Det är oroväckande att politikerna inte väljer att lägga mer resurser till djurskyddskontrollerna som behövs för att säkerställa att djuren i vårt samhälle har det bra.

I dagarna kom en rapport beställd av regeringen där utredaren, bland andra förslag på nedreglering av djurskyddet, föreslog att beteskravet tas bort. Vad gäller just beteskravet är detta en lag som röstades igenom på 1980-talet efter att Astrid Lindgren drivit en kampanj för att korna skulle få det bättre. Idag finns det tydlig forskning och studier som visar att korna mår bättre både fysiskt och psykiskt av att få gå ute på bete. Djurskyddsexperter och Jordbruksverket lämnade särskilda yttranden i utredningen där de klargjorde att utredaren valt att inte lyssna på deras expertis. Så vad tycker våra lantbrukare själva om denna fråga? Läs mer i vårt reportage på sidan sex. Vi fortsätter med vår kampanj för att kornas betesrätt ska bevaras och önskar att korna ska slippa bli nästa djur i raden av instängda djur vi inte ser och glömmer bort. ■

Linda Devine, sakkunnig SDF

Trålad sill stressas till döds

Foto: Pixabay

Sill som fiskas genom trålning lider svårt enligt en ny studie. Skonsammare fångst- och avlivningsmetoder behöver därför utvecklas, anser forskarna.

En ny studie från Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, kan få stor betydelse för fiskeindustrin. 96 procent av de fångade sillarna var döda när de nådde däck. Vad som hänt fiskarna under vattenytan är inte klarlagt men när fiskar dör under fångst utsätts de för onödigt lidande, enligt forskarna.

Sillarna i studien hade förlorat nästan alla sina fjäll och visade tydliga tecken på stress med förhöjda nivåer av stresshormonet kortisol. Man såg även omfattande hemolys vilket betyder att röda blodkroppar exploderat inuti fiskarna.

– Vi kan med säkerhet säga att sillen vi undersökte dog först efter att ha utsatts för allvarlig stress under en lång period, säger Albin Gräns, zoolog och docent vid SLU, i ett pressmeddelande.

Nu behövs ytterligare forskning för att förstå ”de exakta mekanismerna bakom fiskarnas död och för att utveckla fångstmetoderna”. Resultaten tyder dock på att fiskarnas välfärd delvis hänger samman med tråltid och fångstmängd: under de två turerna varierade mängden mellan 200 och 690 ton fisk per trålning (1,5–5 miljoner fiskar) och tiden som fiskarna var fast i nätet sträckte sig från en till fem timmar.

Studien är ett samarbete mellan industri, djurskyddsorganisationer och forskare och kan få stor betydelse för fiskeindustrin: bara skandinaviska fiskare fångar flera miljarder fiskar varje år.

– Jag hoppas att det här kan bana väg för utvecklingen av nya teknologier och metoder för att komma fram till skonsammare fångst- och avlivningsprocess. Om fler fiskar överlever däcket, måste sen fokus ligga på att också utveckla och implementera humana avlivningsmetoder på fler fiskefartyg, säger Albin Gräns. ■

Storbritannien förbjuder export av levande djur

I maj fattade det brittiska parlamentet ett historiskt beslut när de sa ja till lagförslaget om att förbjuda export av levande nötkreatur, hästar, får, getter och grisar. I praktiken innebär det att transporter av levande djur förbjuds. Fjäderfän och tävlingshästar omfattas inte av förbudet.

Storbritannien följer därmed Brasilien, Nya Zeeland och Australien som redan infört vissa begränsningar i exporten av levande djur. Förbudet välkomnas av den brittiska djurskyddsorganisationen RSPCA:

– Efter mer än 50 års kampanjande är vi överlyckliga över att export av levande djur från Storbritannien nu förbjuds. Det innebär att brittiska djur inte längre kommer att skickas i väg för slakt eller uppfödning i plågsamma transporter, ofta utan tillgång till mat och vatten, säger organisationens ordförande Chris Sherwood.

Exportförbudet i Storbritannien möjliggjordes i och med Brexit. Inom EU är det idag inte tillåtet att förbjuda export mellan medlemsländer, trots att det finns stöd bland medborgarna för att införa begränsningar.

– De långa djurtransporterna är stort djurskyddsproblem och något vi arbetat länge för att få bort. Det pågår just nu en översyn av EUs transportförordning som kommer att innebära vissa förbättringar men tyvärr är det inte tillräckligt. Vi skulle gärna se kortare transporttider än de som har föreslagits och att man slutar skeppa runt djur som ska slaktas, säger Linda Devine, sakkunnig på SDF. ■

Långa djurtransporter är ofta förenade med stort lidande för djuren. Nu stoppar Storbritannien export av levande djur för slakt och uppfödning.

Stöd Svenska Djurskyddsföreningens arbete för djuren.

Swisha en gåva till 1230 960708

Märk gärna gåvan med ditt namn.

Vem bryr sig om regelverket?

I år godkände Malmö-Lund djurförsöksetiska nämnd ett försök på 300 getter, 1500 kaniner, 1000 höns, 2500 möss, 100 alpäckor och 20 lamor. De båda djurskyddsrepresentanterna reserverade sig.

Nämnden ska väga försökets nytta mot djurens lidande, men ansökan är så allmänt hållen att nytan inte går att bedöma. Som sådan är den typisk för en hel kategori ansökningar.

Bakom ansökan står ett företag som tar uppdrag från olika beställare. Sådana ansökningar är normalt – som denna – ofullständiga och allmänt hållna med svävande uppgifter beträffande antalet djur, syftet med försöket och dess genomförande. Alltså en ram inom vilken man kan passa in en mängd olika försök.

Däremot räknar ansökan upp en rad medicinska problem: cancer, hjärt-kärl-sjukdomar, autoimmuna sjukdomar, ålderssjukdomar och diagnostik av sjukdomar på djur och människor. Men vad av detta vill försöksledaren bota – cancer eller håravfall? Det vet vi inte.

Nämnden står alltså inför en omöjlig uppgift. Det går inte att pröva om ett försök är ”angeläget” och om djurens lidande är motiverat om man inte vet för vilket problem som ansökan gäller. Man kan heller inte avgöra om försöket är ett onödigt upprepande av tidigare gjorda försök, eller om man kan få motsvarande kunskap med djurfria eller på annat sätt alternativa metoder.

Varför lämnar man in så ofullständiga ansökningar?

Svar: av rent kommersiella orsaker. Företaget vill nämligen ha sådana mycket allmänt och oprecist skissade – men godkända! – ansökningar liggande när en beställare hör av sig med ett uppdrag. Då behöver företaget inte, som man normalt borde ha gjort, förlora tid på att skicka in en ansökan som konkret beskriver detta försök, eftersom det alltid går att passa in uppdraget i någon redan godkänd, allmänt beskriven ansökan. Alltså kan man börja jobba direkt, och inom näringslivet är tid pengar.

Men varför godkänner nämnden ansökningar som den enligt regelverket borde ha avvisat? Kanske eftersom försöket ”bara” orsakar djuren ett måttligt lidande. Och ingen har ändå tid att göra en korrekt prövning. Om det finns djurfria alternativ, till exempel.

I det här fallet, får vi dock veta, är syftet att framställa antikroppar. Och särskilt monoklonala antikroppar hör till medicinens bästa verktyg vid forskning, diagnos och behandling. Men i detta fall: antikroppar mot vad? Det vet varken vi eller försöksledaren. Och behöver man fortfarande använda djur? Finns det djurfria alternativ får nämnden inte godkänna.

År 2020 publicerade EU-kommissionens forskningscentrum EURL ECVAM en rapport som generellt menade att antikroppar som framställts utan användning av djur var lika bra eller bättre än dem som tagits fram med djurförsök.

På detta svarade läkemedelsbranschen – genom ett par andra forsknings- och samarbetsorganisationer –

med en rapport som med hjälp av en rad fallstudier avsåg att skjuta EURL ECVAM:s enligt dem felaktiga argument i sank.

Det är svårt nog för en icke-expert, för att inte tala om en lekman, att ta ställning till sådana vetenskapliga aspekter. Men nämnden diskuterar inte ens problemet.

Och återigen: Det är nämndens skyldighet att se till att blankettens och regelverkets frågor är besvarade. En ofullständig ansökan får inte godkännas. Men nämnden godkänner. Och jag tänker: de försöksdjur som offras, mer eller mindre plågsamt, borde åtminstone vara värda en hederlig prövning. ■

Av Inge Skog, ledamot av Lunds djurförsöksetiska nämnd samt styrelseledamot i Forska utan djurförsök

Svenska mjölkors rätt till bete har varit hotad under flera år. Lantbrukarnas riksförbund, LRF, har tillsammans med Kristdemokraterna (KD) varit starkt pådrivande för att beteslagen ska ändras. Detta trots att många forskningsstudier visar att kor mår bättre och blir friskare av att vara ute och beta. Betet bidrar också till färre stressrelaterade beteendestörningar, som exempelvis tungrollning.

Kor är gjorda för att beta

Sedan 1988 har Sveriges mjölkkor haft laglig rätt att varje sommar få komma ut på grönbete, mycket tack vare Astrid Lindgren som drev en kampanj och engagerade sig i frågan. Nu finns långt framskridna planer på att ta bort den unika rätten. Anledningen är i huvudsak ekonomisk.

– Att stänga in korna för att producera billig mjölk är ovärdigt för vårt samhälle, säger mjölkbonden Fredrik Kjellröier.

Text: Louise Cederlöf

På Fredrik Kjellröiers gård Björkby utanför Uppsala finns 55 mjölkkor. Han driver den ekologiska gården tillsammans med sina föräldrar som haft mjölkkor på platsen sedan 1985. Här finns också en klunga får med tillhörande lamm, två hästar, några höns och ankor. Gården räknas som mellanstor och ingår i den kategori mjölkgårdar som de senaste tio åren har minskat stort i antal. De allra minsta gårdarna, med färre än 50 djur, försvann ännu tidigare. Trenden är tydlig: mjölkgårdarna blir allt större – och färre. Och ju större gård, desto svårare att leva upp till den svenska beteslagstiftningen som säger att alla mjölkkor har rätt till utevistelse och bete under sommarhalvåret. Det blir helt enkelt praktiskt svårt att släppa ut 800–1000 kor.

Lantbrukarnas riksförbund, LRF, med stark uppbackning av Kristdemokraterna, vill nu ändra i lagstiftningen så att den blir mer lik EUs miniminivå – något

som skulle innebära att mjölkkor får hållas inomhus året om. Svenska bönder ska konkurrera på samma villkor som resten av Europa, anser man. Tidöpartierna tillsatte en utredning för att se över ”konkurrenssituationen” och resultatet presenterades den 29 augusti 2024: den särskilda utredaren Elisabeth Nilsson föreslår slopat beteskrav för mjölkkor i lösdrift. Nu återstår att se om regeringen väljer att gå vidare med förslaget.

Detta fick Fredrik Kjellröier och mjölkbonden Marianne Schönning, båda medlemmar i LRF, att skriva en debattartikel som publicerades i Aftonbladet i maj 2024. Rubriken löd: ”Vi är mjölkbönder och vill ha beteslagen kvar”.

– Jag kunde inte längre vara tyst. Jag kan inte acceptera att man pratar om den här frågan på det sättet man gör. Någon måste reagera och protestera högt, säger Fredrik om varför han skrev inlägget. »

Mjölkbonden Fredrik Kjellröier driver tillsammans med sina föräldrar den ekologiska gården Björkby utanför Uppsala. Här finns 55 mjölkkor som får gå ute året om. Han tycker att beteskravet ska finnas kvar och menar att det är ”oanständigt att stänga in korna för att producera billig mjölk”.

» **Fredrik Kjellröier anser** att LRF, med ordförande Palle Borgström i spetsen, ”rationaliserar” frågan genom att i debatten hävda att dagens moderna djurstallar är så bra att korna kommer att få det bättre.

– Det är naturligtvis inte sant. Det är problematiskt att vi har stora företrädare för branschen som på allvar menar att det är fullgott för en ko att vara inomhus, att en inomhusmiljö kan ersätta en utemiljö. Det är som att försöka inbilla någon att himlen är grön, men himlen är inte grön.

Att ta bort beteskravet handlar enligt Fredrik Kjellröier om att man vill underlätta för den fortsatta stor-driftsrationaliseringen. På så sätt kan man få fram stora mängder mjölk till ett lägre pris.

– Men man vill få det att låta som något annat. Att man jobbar så hårt från branschens sida att gårdarna ska bli större och större hela tiden, det är att inskränka produktionsdjurens rättigheter. Jag tycker inte att det är rätt.

Fredrik är inte ensam i sin kritik, flera mjölkbönder tycker som han, men frågan är känslig och få är beredda att öppet säga vad de tycker. Samtidigt har det varit en tydligt växande norm och uppfattning i branschen, berättar han, att beteslagstiftningen måste uppdateras, att den är omodern. Att gå emot den normen kräver ett visst mod.

Desto tydligare stöd har beteskravet hos landets samlade djurskyddsorganisationer, miljörorelsen och hos forskare, inte minst för att det finns stort vetenskapligt stöd för dess fördelar: det är idag väl belagt att kor mår

bra av att vara utomhus och beta, och att det gynnar den biologiska mångfalden. Per Jensen är professor i etologi vid Linköpings universitet:

– Kor är idisslare och anpassade till att använda merparten av sin vakna tid till att förflytta sig och beta. Forskningen visar att kor har en stark motivation för att komma ut på bete och man kan utgå från att deras psykiska välfärd blir lidande om de inte får möjlighet till det.

Hur påverkas deras beteende och hälsa i stort?

– Betet ger korna möjlighet att få utlopp för naturliga beteenden som de är starkt motiverade till, vilket faktiskt krävs enligt djurskyddslagen. Kor som hålls inne året om har ökad risk att utveckla stressrelaterade beteendestörningar som exempelvis tungrollning. Det finns dessutom en hel del forskning som visar att bland annat klöv- och juversjukdomar är vanligare hos kor som inte får gå ut under sommaren.

LRF menar att lösdrift inomhus är lika bra, om inte bättre. Stämmer det?

– Nej, lösdrift är bättre än att ha korna uppbundna, men det kan inte ersätta betet. Det är bara ute på bete som korna får utlopp för sina naturliga beteenden. Lösdrift inomhus året om är förenat med ökade hälsorisker, framför allt för klövar och juver.

Farhågan är att mjölkorna kommer att gå samma öde till mötes som grisar och kycklingar om gårdarna blir allt större, och leva hela sina liv inomhus. Det är endast i ekologiska system som de djuren får vistas utomhus.

– Det är ingen tvekan om att de här påtryckningarna

Det är inte bara korna som vinner på att få gå ut: betandet bidrar även till biologisk mångfald. Dessutom visar undersökningar att konsumenterna tydligt stödjer kornas rätt att beta.

har att göra med att man vill gynna större enheter inom mjölkproduktionen. Det har ju aldrig varit något stort problem för de mer rimligt stora besättningarna – kanske upp till ca 100 djur – att tillgodose beteskravet. Först när besättningarna kommer upp i storlekar på många hundra, kanske över tusen, kor uppstår problem med att erbjuda djuren fungerande beten. Det förstärks av att de riktigt stora gårdarna inte sällan är placerade där det inte finns betesmarker i tillräcklig utsträckning, säger Per Jensen.

LRF å sin sida är övertygade om att de flesta kor i Sverige fortfarande kommer att släppas ut på bete även om lagkravet tas bort. Men de vill att det ska vara frivilligt och upp till djurhållaren själv att bestämma. I länder som inte har en beteslagstiftning, som exempelvis Tyskland, går dock bara 30 procent av mjölkorna ute på bete om somrarna.

– Att det inte skulle leda till att fler kor kommer att få stå inomhus, det är uppenbart nonsens. Naturligtvis kommer det att bli så, säger Fredrik Kjellröier.

Förespråkare av beteskravet har dessutom konsumenterna på sin sida. Man vet från undersökningar att ett bra djurskydd, där betesfrågan är av stor betydelse, är oerhört viktigt för svenska konsumenter. Frågan är då vad som händer med konsumenternas vilja att köpa svensk mjölk när korna hålls på samma sätt som övriga Europa?

– Det kan man egentligen bara spekulera i, men varför skulle man köpa svensk mjölk om beteskravet försvinner? Då kan man lika gärna köpa irländsk, tysk eller dansk mjölk, säger Fredrik Kjellröier.

För Fredrik Kjellröier kommer en ändring i lagstiftningen inte att innebära någon skillnad. Eftersom Björkby är en ekologisk gård kommer hans kor alltid att få gå ut. Faktum är att korna på Björkby går ute året om, inte bara under sommaren. Under den traditionella betesperioden, från maj till september, stängs aldrig grindarna utan korna kan gå ut och in som de vill. Övriga tider på året är djuren ute på dagarna och inne på nätterna, med undantag för extrem kyla. Då vill man gärna tillsluta ladugården för att behålla värme.

Vad tänker du om framtiden?

– Folk frågar mig hela tiden om jag tänker bygga ut men det har jag inga som helst planer på. Den mängden kor vi har är ganska bra lämpad för den mark vi har i nära anslutning.

Vad är det i det småskaliga som lockar dig?

– Jag tycker bara det är sunt. Vi kan ta vara på de resurser som finns i just den miljön vi verkar i. Som jag ser det är det naturvård vi ägnar oss åt, med kött och mjölk som biprodukter. I realiteten är förstås mjölken extremt viktig för ekonomin men över tid är det den tanken jag vill ha som polstjärna i mitt företag, avslutar Fredrik Kjellröier. ■

Foto: Emil Ingmar

Fredrik Kjellröier har inga planer på att bygga ut och bli storskalig mjölkbonde. För honom är det lilla lantbruket det sunda.

Jagvillbeta.nu

Svenska Djurskyddsföreningen driver tillsammans med flera andra djurskyddsorganisationer en kampanj för att försöka rädda kvar den unika svenska betesrätten för mjölkkor. Skriv gärna under namninsamlingen på Jagvillbeta.nu

Foto: Emil Ingmar

Fler kor kommer att stå inomhus året runt om beteslagen tas bort, menar förespråkarna för kravet. I Tyskland går till exempel bara 30 procent av mjölkorna på sommarbete.

Djurhemmen i Ukraina har fått in stora mängder sällskapsdjur och behöver fortsatt mycket hjälp, framför allt med foder. Här ses en hund i Sirius shelter.

Foto: VSF-Canada

Veterinär hjälp till självhjälp

Sedan kriget bröt ut i Ukraina har Svenska Djurskyddsföreningen kontinuerligt samlat in pengar, veterinärartiklar och andra förnödenheter till djuren. Under lång tid har föreningen dubblat alla donationer som har skänkts specifikt till Ukraina, något som kommer att fortsätta under hela 2024. Pengarna går till Veterinärer utan gränser - Sverige som hjälper lokala organisationer och djurhem på plats. Här kan du läsa mer om hur de arbetar och hur pengarna används.

Text: Louise Cederlöf

En hel värld var i chock när ryska marktrupper anföll Ukraina från flera håll den 24 februari 2022. Inledningsvis var läget akut och hundratusentals människor flydde för sina liv. Vissa tog med sina sällskapsdjur i flykten, andra lämnade kvar djuren i hopp om att snart kunna återvända till sina hus och lägenheter. Lisa Persson, veterinär och en av grundarna av Veterinärer utan gränser, VSF-Sverige, berättar att människor försökte hjälpa de instängda djuren genom att stoppa in foder i brevinkasten. Men många hundar släpptes också ut på gatorna och blev herrelösa.

– Det var ett akut omhändertagande i början. Det

var stall som bombades och man fick bygga upp nya primitiva djurhem för både hundar, katter och hästar, säger Lisa Persson som nu är kassör i styrelsen.

Ingen kunde ana att kriget – två och ett halvt år senare – fortfarande skulle pågå. Men hur ser läget ut för djuren nu?

– Situationen har stabiliserats, uppfattar jag det som. Nu är det mer isolerade områden av Ukraina man strider om vilket gör att det finns vissa behov där och andra behov på andra ställen, i resten av landet. Men fortfarande är behoven mycket stora. Man har fått in så otroligt mycket djur på djurhemmen och de behöver

fortfarande hjälp, framför allt med foder, säger Sara Lysholm, veterinär och ordförande i VSF-Sverige.

Veterinärer utan gränser - Sverige bildades 2011 på initiativ av Jan-Krister Larsson. Även Lisa Persson, Johan Lindsjö och Elina Åsber bidrog i tidigt skede och är fortfarande med i styrelsen. Sedan några år tillbaka är VSF-Sverige medlem i Vétérinaires Sans Frontières International (VSF International) men arbetar på ett något annorlunda sätt än de flesta andra länder. I stället för anställd personal och stor organisation har det svenska kontoret valt att arbeta helt ideellt. Samtliga 13 personer i styrelsen är veterinärer eller veterinärstudenter med andra heltidssysselsättningar vid sidan av. Några är till exempel lärare på Sveriges lantbruksuniversitet, SLU och några är smådjursveterinärer på klinik. Flera har erfarenhet av att jobba i utvecklingsländer på olika sätt.

Konceptet "One Health – One Welfare" delar de dock med övriga sektioner/länder. Det innebär att "djurens och människors hälsa samt vår gemensamma miljö är avhängiga av varandra". Det vill säga: man arbetar för ökad välfärd för djur och människor genom att stödja veterinärmedicinska projekt runt om i världen. VSF-Sverige gör det genom att stötta lokala projekt och initiativ, med utbildningsinsatser och med pengar, för att säkerställa att hjälpen blir långsiktig och inte bara en punktinsats som kanske endast hjälper i några månader. VSF-Sverige åker alltså inte ut själva till projektområden. Om man någon gång gör det bekostas det med privata medel.

– Det är en avsiktlig strategi och en princip vi har, att stödja de lokala insatserna. På så sätt blir det långsiktigt hållbart, säger Lisa Persson.

För hjälpen i Ukraina har den strategin inneburit att man idag ger en majoritet av de insamlade pengarna till VSF-Canada (numera VSF-Nordamerika) då de har en väl inarbetad och fungerande organisation, med bland annat koordinator på plats i Ukraina som samordnar insatserna och ser till att fördela pengarna till lokala djurhem och initiativ. Under 2024 har man hittills fått in mer än 350 000 kronor öronmärkta för Ukraina från företag, organisationer och privatpersoner (2023 inkom 237 500 kronor). Från SDF har totalt 495 500 kronor betalats ut för 2023 och 2024 (insamlade medel 247 900 kr, efter dubblering: 495 500 kr).

I Ukraina har också Four Paws fått medel, liksom Ukrainian Equestrian Federation som hjälper hästar. Under första året gav man även bidrag till travbanan i Kiev men släppte det då det visade sig att de fick hjälp från många andra. I år har en del pengar gått till ett getprojekt i Ukraina där VSF-Nordamerika startat kurser i bland annat ostproduktion.

– Kurserna har varit väldigt uppskattade och främst

är det kvinnor som har deltagit. Eftersom männen till stor del är ute på slagfältet är det viktigt att stötta kvinnor i småföretagsamhet, säger Sara Lysholm.

En utbildning i att hålla getter finns också i Bangladesh där kvinnorna som klarar genomgången kurs får behålla en get. Veterinärer utan gränser - Sverige stöttar även en rad andra projekt runt om i världen. I Malawi finns till exempel ett projekt om vakhundars välfärd, ett annat handlar om att få stopp på gatuförsäljning av djur. I Tanzania ger man bland annat stöd till ett viltprojekt för samexistens mellan vilda elefanter och människor, samt rabiesvaccinering i ett massajområde. Det senare är en del av kampanjen Vaccinate for Africa som VSF-Sverige är med och organiserar. 35-40 svenska veterinärklinikar är med i kampanjen och samlar in pengar.

– Alla våra projekt bygger på att det finns en nyckelperson på plats som vi kan lita på. Om inte kommunikationen fungerar eller om de inte rapporterar tillbaka som vi har kommit överens om, då faller det. Men vi har med åren byggt upp bra fungerande samarbeten, säger Lisa Persson. ■

Foto: VSF-Canada

Sirius shelter i Ukraina. När kriget bröt ut släpptes en del sällskapsdjur ut på gatorna, andra blev kvar inne i lägenheter och hus.

Vill du stötta djuren i Ukraina?

SDF dubblar alla gåvor som kommer in under 2024. Pengarna går oavkortat till VSF-Sverige. Swisha ditt bidrag till 123 09 607 08 och märk med "UKRAINA". Det går också bra att skänka via postgiro: 55 99 85-7, märk även denna med "UKRAINA". Tack!

Allt mindre resurser läggs på djurskyddskontroller och färre kontroller sker på plats. Samtidigt ökar antalet klagomålsärenden kraftigt. Det visar Jordbruksverkets rapport för 2023. Detta får konsekvenser för djuren och djurskyddet. Målet att minst tio procent av gårdarna med lantbruksdjur ska kontrolleras varje år nås till exempel inte: endast sex procent kontrollerades förra året.

Färre djurskyddskontroller riskerar djurens välfärd

En bra djurskyddslag, regler och föreskrifter är viktigt. Det är grunden för ett gott djurskydd. Men lagar och regler ska också följas. I Sverige har länsstyrelsen ansvar för att kontrollera att djurhållare följer reglerna. Nu visar en ny rapport från Jordbruksverket att allt mindre resurser läggs på djurskyddskontroller. Under 2023 gjordes 3 348 rutinkontroller på plats vilket är det lägsta antalet sedan 2014, bortsett från pandemiåret 2021.

Text: Louise Cederlöf

Aven om de flesta människor som har djur sköter sig, vare sig det är sällskapsdjur, lantbruksdjur eller djur på djurpark, så finns det alltid människor som inte gör det och som leder till att djur far illa. Det kan vara en lantbrukare som inte utfordrar sina kor och lämnar dem att självdö. En kycklingtransportör som handskas ovarsamt med fåglarna med svåra skador och lidande som följd. Eller en hundägare som slår sin hund och lämnar den ensam i dagar. Det kan också vara att man har för små eller smutsiga utrymmen för sina djur eller inte följer föreskrifter för exempelvis utfordring. Det är här som länsstyrelsens djurskyddskontroller kommer in, både planerade rutinbesök och kontroller som görs efter att det kommit in ett klagomål. I maj 2024 kom Jordbruksverkets årliga rapport där man sammanställt information från 21 länsstyrelser liksom uppgifter från Livsmedelsverket.

– Det är ett omfattande kontrollområde eftersom lagen gäller alla djur som hålls: från katter, värphöns, mjölkkor och slaktgrisar till försöksdjur, travhästar, undulater i zoobutiker och elefanter på djurparker. Syftet

med kontrollerna är i samtliga fall att säkra att djurhållare följer djurskyddsreglerna, säger Malin Wählstedt, djurskyddshandläggare på Jordbruksverket, i ett pressmeddelande.

Målet är att minst tio procent av gårdar med lantbruksdjur – alltså livsmedelsproducerande djur – ska kontrolleras varje år. I Nationell djurskyddsrapport 2023 framgår att drygt sex procent kontrollerades under förra året. 2022 kontrollerades sex procent, 2021 endast 4,7 procent. Samtidigt kan det variera mellan länen, där vissa länsstyrelser når målet och andra inte.

– Om svenskt lantbruk ska kunna leva upp till idealet om ett gott djurskydd för alla djur så måste politikerna prioritera mer resurser till djurskyddskontrollerna. Annars kommer vi att fortsätta få se skandaler så som med kycklingarna i Uppdrag granskning i höstas där kontrollerna hade varit eftersatta under många år. Brister behöver fångas upp kontinuerligt i ett tidigt skede innan det blir till ett lidande för djuren, säger Linda Devine, veterinär och sakkunnig på Svenska Djurskyddsföreningen, SDF. »

Foto: Ulf Nyhén

På grund av de senaste årens utbrott av fågelinfluensa har länsstyrelserna utfört färre kontroller av värphönsbesättningar än tidigare. 2023 gjordes 63 kontroller.

Hygienrelaterade brister är vanligare hos gris och nötkreatur än hos häst, får och get. 2023 upptäcktes för smutsiga djur eller orena liggytor vid knappt en femtedel av kontrollerna.

» Bristerna för lantbruksdjuren handlar till stor del om att djuren eller deras miljö inte hålls tillräckligt ren eller att inredningen kan orsaka skador.

– Resultatet visar att de flesta djurhållare följer reglerna men samtidigt är vissa brister alltför vanliga. Det pågår insatser inom branscherna för att både förebygga och avhjälpa detta och det är viktigt att det arbetet fortsätter och stärks. Samtidigt ser vi att vissa brister är kopplade till att stallarna är gamla och slitna. En nyckelfråga för både en ökad djurvälstånd och en mer lönsam och effektiv produktion är därför möjligheten att investera i nya moderna stallar, säger Helena Elofsson, djurskyddschef på Jordbruksverket.

I samband med årets rapport har djurhållare med livsmedelsproducerande djur fått svara på en enkät om hur de upplever djurskyddskontrollerna. Rapporten kommer att publiceras senare i höst.

Enligt EU-direktiv ska minst en tredjedel av de verksamheter som har tillstånd att använda försöksdjur kontrolleras varje år. Sverige är långt från att leva upp till

det kravet. Av 193 verksamheter med tillstånd kontrollerades bara 19, alltså tio procent, under det gångna året. Jordbruksverket uppger att de ser allvarligt på detta och ”bedömer att länsstyrelserna behöver prioritera försöksdjurskontroller för att nå detta viktiga mål.”

Flera länsstyrelser framför att de saknar utbildning och kompetens på området och att de önskar nationell samordning. Endast fem länsstyrelser har under 2023 utfört djurskyddskontroller avseende försöksdjur. Under de kontroller som har gjorts upptäcktes brister i 24 procent av fallen. Några av de allvarligaste bristerna beskrivs av länsstyrelsen som lång tids ensamhållning av djur som ska hållas i grupp, bristande tillsyn av sjuka och skadade djur, och brister i journalföringen. SDFs Linda Devine kommenterar:

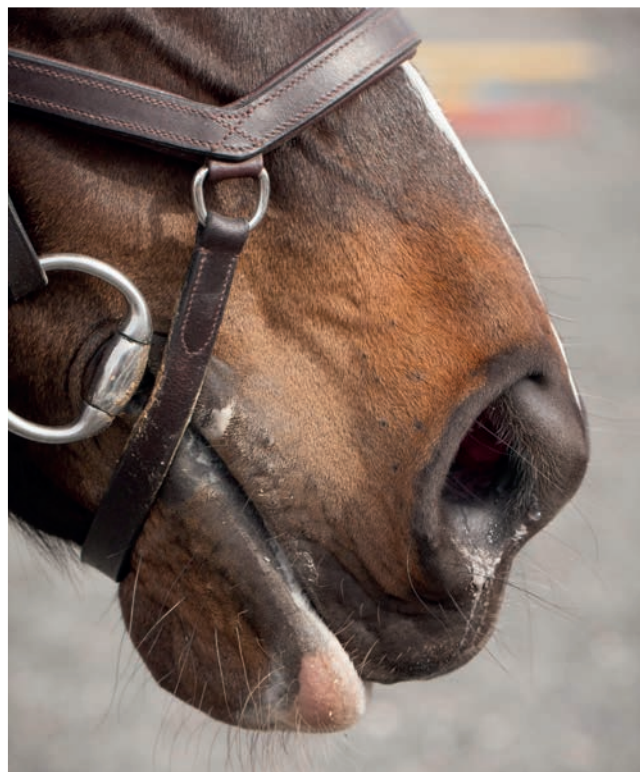
– Det är mycket oroande att man såg den här typen av brister vid kontrollerna. Försöksdjuren lever under mycket begränsad insyn och därför är det extra viktigt att både veterinärer och annan personal som jobbar på laboratorierna följer bra rutiner för att säkerställa djurens välfärd. Djuren utsätts ofta redan för lidande i försöken, det får inte bli så att bristande rutiner leder till ännu mer lidande. Det här visar varför det finns

”

Länsstyrelserna behöver prioritera försöksdjuren för att leva upp till EU-direktivet.

Hot, våld och påverkansförsök gentemot länsstyrelsernas personal har ökat. Framför allt gäller det i ärenden som rör sällskapsdjur.

Under 2023 gjordes 1 317 kontroller av hästhållningar. Vanligast är brister kopplade till inredning. Brister i vård för sjuka och skadade hästar är den högsta på elva år: 17 procent av kontrolltillfällena.

tillsynsdirektiv från EU, just för att förebygga brister genom regelbundna kontroller.

Under 2023 ökade antalet inkomna klagomålsärenden kraftigt: 15 002 klagomål vilket är det högsta antalet sedan 2014. Det handlar om fall där någon kontaktat länsstyrelsen med misstanke om att djur far illa eller där det finns brister i djurskyddet. Klagomål kan framföras både av andra myndigheter och av allmänheten, anonymt om man så vill. Samtidigt har hot, våld och påverkansförsök gentemot länsstyrelsernas djurskyddshandläggare ökat, framför allt i ärenden som rör sällskapsdjur. Detta har gjort att två kontrollanter oftare åker ut tillsammans, i ärenden där man tidigare hade åkt själv.

Totalt använde länsstyrelserna 177 årsarbetskrafter för djurskyddsverksamheten vilket är en minskning med tre heltidstjänster jämfört med året innan. Vissa länsstyrelser har haft anställningsstopp när det funnits behov av att rekrytera personal för föräldraledigheter eller annan längre frånvaro. Dessutom har länsstyrelserna tagit över omhändertagandet av vanskötta djur från polisen vilket tagit cirka sex procent av den arbetstid som finns i anspråk. Sammantaget ges fler tidsödande klagomålsärenden, en försämrad arbetsmiljö med hög arbetsbelastning, låg bemanning och stor personalomsättning som förklaring till varför man inte hinner med fler rutinkontroller. ■

Foto: Sören Andersson, Jordbruksverket

Foto: Ulf Sirborn, Bildmakarna

Minst en tredjedel av verksamheter med försöksdjur ska kontrolleras varje år enligt EU-direktiv. Sverige når inte kravet: 2023 kontrollerades bara tio procent av verksamheterna.

Djurskyddsrapporten i siffror

Länsstyrelserna gjorde 8 333 fysiska kontroller under 2023 vilket är något färre än under 2022. 3 348 var rutinkontroller på plats. Det kom in 15 002 klagomål under 2023 – det högsta antalet sedan 2014. Totalt fattades 3 172 olika beslut inklusive åtalsanmälningar, varav 326 beslut om djurförbud.

Antalet timmar som länsstyrelsen lägger per klagomålsärende har ökat från knappt fyra timmar år 2020 till sju timmar per ärende 2023. Antalet timmar per rutinkontroll har minskat med knapp en timme jämfört med år 2022. Ett rutinkontrollärende tog i genomsnitt nästan åtta timmar under 2023.

Foto: Kolmårdens djurpark

Störst betydelse för djurparksdjurens välfärd är miljöberikning, enligt länsstyrelserna. 2023 fann man brister i bland annat det området.

Hjälp igelkotten under vinterdvalan – fixa ett hus!

Från oktober till mars, april ligger igelkotten i vinterdvala. Det finns många olika hus att köpa i affärer och på nätet, huset nedan finns till exempel på lekolar.se. Eller varför inte bygga ett eget? Sök på igelkottshus + ritning för inspiration!

I oktober går igelkottarna i ide och dyker inte upp igen förrän till våren. Ofta bygger de ett bo av hårt packade löv och torrt gräs. Vill du hjälpa igelkotten lite extra kan det vara en god idé att ställa ut ett igelkottshus – de finns färdiga att köpa men det går också utmärkt att bygga ett själv.

Text: Louise Cederlöf

Det sägs vara en nära-döden-liknande sömn, igelkottens vinterdvala. De små kropparna blir lika kalla som omgivningen och producerar endast värme om de riskerar att frysa till is. Dvalan är inte ihållande hela vintern, då och då vaknar de upp för att röra lite på sig, göra ifrån sig eller kanske byta bo. Sedan somnar de om för att vakna upp ordentligt framåt mars, april.

Igelkotten är med på Artdatabankens rödlista över hotade arter, i kategorin Nära hotad (NT). Det finns således all anledning att hjälpa den lite på traven. Att låta kvistar och lövhögar vara kvar i trädgården är ett sätt. Ett annat är att vara försiktig med robotgräsklippare och bara använda dem under dagen då igelkotten är ett nattaktivt djur. Det är också tacksamt att sätta ut hund- eller kattmat för hjälpa dem att bygga på sitt fettlager inför

vintern, liksom en skål med vatten.

För vinterdvalan, och som skydd undan andra djur och robotgräsklippare, är ett igelkottshus en bra idé – och som dessutom kan vara kul att göra. Det finns en mängd olika små hus att köpa på marknaden, i alla prisklasser. Men det går utmärkt att bygga ett själv! Det kan vara en uppochnervänd låda, en korg eller ett eget bygge av träplankor. Även tegelstenar fungerar. Kan du göra en tunnel som leder in till boet är det extra bra. Tänk på att taket inte får blåsa bort, och att mätten bör vara cirka 35–40 cm på bredden och höjden. Placera gärna huset i en skyddad del av trädgården, till exempel under en buske. Täck med isolerande löv och kvistar. ■

Källor: Land, Naturskyddsföreningen

Gåvo-
givare

Varmt tack! alla gåvogivare

TILL MINNE AV

Anna Åkerblom

Jane & Solveig Fredriksson Västerås

Inger Karlsson

Gert Karlsson Ullared

Rose-Marie Fjällström

Sonja Hultqvist Växjö

Rune Andersson

Börje och May Gustafsson Gamleby

Christina Höckerbo

Eva och Uffe Karlsson Linköping
ÄtvidabergInger och Åke, Elisabeth,
Victoria och Fredrik med familj,
Kristina och Hans Järforsen

Rune Östman

Mikael Eddelid Fåker

Till minne av Kerstin

Birgitta Jansson Södertälje

GÅVOR

Hemlösa

Ulla Illerås Skövde

Hunden Sheldon hälsar!

Bo Gunnar Holmberg Hägersten

Igelkottar

Maija-Leena Eloranta Vänge

Övriga gåvor

Adam Kugelberg Örebro
Alice Odell Kugelberg Örebro
Annie Berggren Staffanstorp
Erika Tengroth BrommaFacebook Irland Visby
Payex Sverige (Fonus) Örebro
Pennybridge Örebro
Pennybridge Orsa
Peter Köller Bålsta
Susanne Bernier Hallstavik
Teija Tulppo

För djuren i Ukraina

Agneta Dahlqvist Bjärred
Anina Iréne Birgitta Ågesjö Lund
Ann Ellinor Wenkel Harup Vaxholm
Anneli Fjällström Vindeln
Annie Berggren Staffanstorp
Annika Elofsson Hallstahammar
Annika Stéenmark Kustemo Stockholm
Birgitta Carlsson
Camilla Englin Sjöselius Gävle

Catrine Sjöström

Emma Lindvall Arlov

Helena Persson

Heléne Ranow Järfälla

Jan Kylsjö Mölndal

Karin Diamant Täby

Karin Jonegård Mariestad

Krista Jirgensone Rosersberg

Maija-Leena Eloranta Vänge

Mari Karlsson

Siv Bjerke Hammarö

Stig Grasser Göteborg

Wilhelm Tham Grythyttan

Hollys råttor är smartare än hundar

Kan man ha råttor som sällskapsdjur? Klart man kan! Fråga bara Holly, 12 år. Hon har haft totalt nio stycken. För tillfället bor tre tamråttor hos henne och de har alla olika personlighet, intressen och färg på pälsen: Zoe, Ginny och Ditzzy Doo.

Text & foto: Louise Cederlöf

Allt började för fem, sex år sedan då familjen adopterade sina första två råttor, Rány och Sanna. Sedan dess har det blivit flera par, man måste alltid ha minst två, och nu finns alltså tre råttor i den stora papegojburen i vardagsrummet. Det är svarthåriga Zoe, gråbruna och lite skygga Ginny – båda ett halvår gamla – och så det senaste tillskottet, vita Ditzzy Doo, den mest gosiga och sällskapliga av dem. Hon är bara fyra månader gammal och älskar att vara lös ute i lägenheten. Gärna under soffan, eller ännu hellre i soffans hörn där råttorna har försökt bygga ett bo inuti en av kuddarna. Den delen är nu säkrad med hårdplast.

– Ditzzy Doo brukar klättra på mig när jag sitter i soffan och äter, det kan bli dragkamp om maten. Och Zoe brukar vara med och göra yoga med mamma. Ibland kissar de på mig, det är deras sätt att visa att de gillar mig och betyder: det här är min person, mitt revir.

Holly Devine är påläst och kan mycket fakta om sina djur. Som att det latinska namnet för tamråtta är *rattus norvegicus*. En annan sort som kan ses ute heter *rattus rattus*. De fungerar sämre som sällskapsdjur, berättar Holly. Mamma Linda är också råttokig, dessutom är hon veterinär vilket är bra om de skulle bli sjuka. En av de tidigare råttorna fick till exempel cancer. Och så har de lätt för att få lunginflammation.

– Det enda dåliga med att ha råttor är när de dör. Det är jättejobbigt. De blir bara två, tre år. Annars är det bara kul, de är väldigt intelligenta, mycket smartare

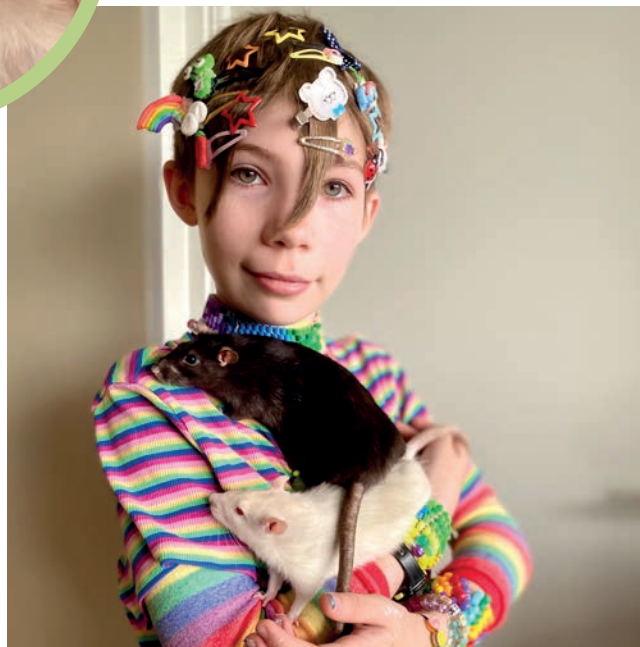
än andra gnagare och till och med smartare än hundar.

Har du något råd till den som vill ha råttor hemma?

– Man ska inte städa buren för ofta, då kissar de bara mer. Städa lagom och i omgångar. Man måste också gosa mycket med dem, annars kommer de att känna sig ensamma och det är inte bra. De kan dö av ensamhet.

En av de första råttorna tog sig in bakom teven och gnagde sönder sladdarna. Råttan klarade sig men pappa Jon fick en elstöt.

– Man ska tänka att vad som helst kan hända. Därför måste man säkra upp allting och täcka över sladdar. Göra det rättsäkert så att ens vardagsrum inte blir till aska. ■

Varje kväll får råttorna ett "stimulanspaket". Det kan vara majskolvar som hängs i snören i taket på buren, eller något annat gott (de älskar choklad och sallad!) som de får jobba lite för att få tag i.

Namn: Holly Devine
Ålder: 12 år
Bor: Södermalm, Stockholm
Familj: Mamma Linda, pappa Jon
Djur: Tre tamråttor. Förut både katter och fiskar.

Vill du, som är högst 18 år, berätta om ditt husdjur i tidningen? Maila ett högupplöst foto på dig och ditt husdjur samt ditt telefonnummer till redaktionen för Djurens Värld: djurensvarld@djurskydd.org

Avsändare: Svenska Djurskyddsföreningen, Sandsborgsvägen 55, 122 33 Enskede

PÅ SPANING I NATUREN

Endast de starka överlever

När sommarens alla djurungar har växt på sig och lämnat föräldrarnas hjälp att få tag i föda, vidtar ibland en tuff tid. Med mänskliga mått mätt kan det många gånger kännas som en grym värld men naturen tar ingen sådan hänsyn.

Text & foto: Göran Ekström

Nötskrikans ungar, som ofta matas av sina föräldrar med andra fåglars ägg och ungar, får själva så småningom kämpa med sin egen försörjning. Ska de undgå att bli tagna av sina egna fiender gäller det att ha skärpta sinnen för att uppmärksamma faror i tid. Samma sak gäller för oerfarna duvhökar som på höstkanten själva ska skaffa sig något att äta. Kanske inte så många vågar sig på att direkt döda en duvhök men är man svag och undernärld är andra duvhökar inte sena att förkorta ett sådant lidande. Kannibalism är inte direkt ovanligt bland rovdjuren i vår natur. Ibland rensar den starke bort konkurrenter och får därmed själv lättare att överleva.

Vid ett tillfälle under vintern vistades dagligen två duvhökar på en matplats där lite olika trafikdödade smådjur serverades. Tillgången på mat var hela tiden fullt tillräcklig, både för den större honan som för den äldre hanen på plats. Eftersom honan, som alltid är större än hanen dessutom var en ungfågel var de två lätta att hålla

isär. Den äldre fågeln var dessutom far till den unga honan på plats, så de var väl bekanta med varandra sedan tidigare. Trots detta blev den äldre duvhöken en dag dödad av den större ungfågeln, som alltså var dotter till hanen som hon dödade. Mänskligt sett var detta givetvis grymt och otacksamt mot den som skapat möjligheter för henne att överleva under hela sin uppväxttid.

Men vad hade hänt annars? Säkert såg honan någon svaghet i sin fars hälsa som tydligt visade henne att han inte skulle klara av att överleva resten av vintern, även om det fanns mat. Här var det dags att agera som ett rovdjur och inte som en välbekant och ofarlig individ. Mitt i grymheten finns det alltså ofta en form av barmhärtighet, som man bör väga in i begreppet ”grym och kall natur”. Att rovdjuren väljer just svagare individer av de byten som de inriktar sig på ger inte bara större möjligheter om man själv är en mindre erfaren jägare utan också att dessa individer gjort sitt. Helt fritt från mänskliga känslor och hur vi ofta vill agera. ■